

18 år av historieskrivning

– En historiografisk undersökning av kandidatuppsatser i historia vid Lunds universitet mellan åren 2004–2021

JOEN TÖRNKVIST
LUNDS UNIVERSITET

Abstract

Följande undersökning studerar kandidatuppsatser i historia från Lunds universitet skrivna mellan åren 2004 och 2021. Studien visar på skillnader och likheter mellan uppsatser skrivna av manliga och kvinnliga studenter, samt en förändring under den undersökta perioden. De tematiska temakurserna, som ges på kandidatnivå, har haft stort inflytande på uppsatsernas inriktning. I undersökningen introduceras också begreppet faciliteringsgrad för att förklara de olika trender som upptäckts.

Nyckelord: historiografi, kandidatuppsats, Lunds universitet, faciliteringsgrad, fruktbarhet, optimumnormer, minimikrav, metodologisk nationalism.

Inledning

Vilken historia skrivs vid de svenska universiteten? Inom traditionell historiografi har frågan riktats mot högre akademiska texter som artiklar och monografier, läroböcker och doktorsavhandlingar. Olika lärosätens särprägel har försökts utrönas och olika historievetenskapliga skolor och trender har kategoriserats, ofta med fokus på tongivande historiker och deras lärjungar. Vad som saknats i det historievetenskapliga samtalet hittills är en diskussion kring historieproduktionen på de lägre akademiska nivåerna, nämligen kandidatuppsatserna i historia. Trots att dessa är på en lägre akademisk nivå utgör de kvantitativt sett en stor del av den historia som skrivs. Syftet med denna studie är att empiriskt undersöka uppsatsämnen, metoder och teorier i historiestudenters kandidatuppsatser under perioden 2004–2021. Kandidatuppsatsen utgör det första forskningsarbete som studenterna genomför och skrivs när studenten står med en fot i utbildningsfasen och den andra i forskarfasen. Därmed kan denna studie bidra till att hjälpa oss att förstå kopplingen mellan utbildningen och den senare vetenskapliga produktionen. Därtill ämnar studien visa på trender inom uppsatsskrivande på historiska institutionen i Lund, exempelvis vilka likheter och skillnader det går att se mellan kvinnors och mäns ämnesval. Min förhoppning är att studien kan ge indikationer på vilken historiekultur och historiografiska trender som är rådande i Lund. Slutligen kommer studien ge sig i kast med att antingen dementera eller bekräfta de anekdotiska tankar och uppfattningar som historiker har om kandidatuppsatser – ofta presenterade utan empiriska belägg. Dessa

uppfattningar är exempelvis att historiestudenter håller sig till tiden efter sekelskiftet 1800 och att pressmaterial är det huvudsakliga källmaterialet.¹

Tidigare forskning på området

Tidigare historiografisk forskning har framför allt använt sig av doktorsavhandlingar som empiriskt studieobjekt. Historikern Conny Blom gjorde i början av 80-talet en kvantitativ studie över de doktorsavhandlingar i historia som försvarades mellan åren 1890–1975.² Stefan Eklöf Amirell tog sedan vid efter Blom och har i två arbeten, *Svenska doktorsavhandlingar i historia 1976–2005* och *The end of methodological nationalism: the internationalization of historical research in Sweden since 2000*, undersökt doktorsavhandlingar i historia från 1976 till 2020.³ I *Svenska doktorsavhandlingar* har Eklöf Amirell undersökt de 606 avhandlingar i historia som framgångsrikt försvarades mellan åren 1976 och 2005 på Sveriges universitet och högskolor.⁴ Eklöf Amirell diskuterar avhandlingarnas tidsanknytning, geografiska anknytning, ämnesinriktning och språk samt huruvida avhandlingsförfattarnas kön har någon inverkan på dessa. Dessa olika faktorer diskuteras nedan i tur och ordning för att kunna ligga till grund för föreliggande undersökning.

Intresset för samtidshistoria stiger. Enligt Eklöf Amirell ökade den relativa andelen avhandlingar som ägnat sig åt åren 1914 och framåt från 34 procent i början av 1970-talet till 45 procent under perioden 1996–2005.⁵ Trenden och den temporala avgränsningen återspeglas i de kandidatuppsatser som är föremål för den här undersökningen. Anledningarna till att historikerna fokuserar allt mer på samtiden (det vill säga tiden efter 1914) förmodar Eklöf Amirell har och göra med ”De ökade kraven från statliga och andra samhällliga aktörer – inklusive massmedia med dess vanligen starka samtidsinriktning – sida på att forskningen ska vara samtidsrelevant och instrumentellt användbar.”⁶ En annan förklaring är enligt Eklöf Amirell att den ökande konkurrensen från framför allt samhällsvetenskaperna kan ha kommit att tvinga historikerna att skriva om mer nutida teman för att därigenom kunna säkra sig forskningsanslag.⁷ Då vi studenter inte är beroende av forskningsanslag, såsom doktorander, är frågan jag ställer mig vilka andra ekonomiska faktorer som påverkar uppsatsskrivandet. Detta utforskar min undersökning.

Bland avhandlingarnas ämnesinriktning går det att se både likheter och skillnader mellan könen. En nästintill identisk andel kvinnor och män skrev om det Eklöf Amirell definierat som ”Förvaltning och finanser” (10,2 procent respektive 10,5 procent). Inom kategorierna ”Socialhistoria”, ”Utrikespolitisk historia” och ”Politisk historia” är skillnaderna däremot markanta. Större andel kvinnor än män skrev om

---

¹ Se: Louise Berglund & Agneta Ney, *Historikerns hantverk: Om historieskrivning, teori och metod* (Lund 2015), s. 186; Anders Florén & Henrik Ågren, *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningsätt*. 2 uppl. (Lund 2006), s. 70.

² Conny Blom, *Doktorsavhandlingarna i historia 1890–1975: En kvantitativ studie* (Lund 1980).

³ Stefan Eklöf Amirell, *Svenska doktorsavhandlingar i historia 1976–2005* (Stockholm 2007); Stefan Eklöf Amirell, “The end of methodological nationalism: the internationalization of historical research in Sweden since 2000,” *Scandinavian Journal of History* 2021:2. doi: 10.1080/03468755.2021.2004219.

⁴ Eklöf Amirell (2007) s. 11.

⁵ Eklöf Amirell (2007) s. 16.

⁶ Eklöf Amirell (2007) s. 18.

⁷ Eklöf Amirell (2007) s. 19.

socialhistoria (49,0 procent respektive 41,2 procent) medan fallet var det omvända för utrikespolitisk historia (Andel kvinnor: 6,1 procent. Andel män: 12,4 procent) och politisk historia (Andel kvinnor: 12,8 procent. Andel män: 17,6 procent).⁸ Eklöf Amirell konstaterar att datan tycks bekräfta stereotypen att män verkar vara mer intresserade av så kallade hårda ämnen som politik medan kvinnor dras till mjuka ämnen som socialhistoria. Dock tillägger han att den statistiska skillnaden inte är tillräckligt stor för att dra vittgående slutsatser.⁹ Fler kvinnor än män har vidare skrivit avhandlingar med genusperspektiv, både mätt i det absoluta antalet uppsatser och i andelen av det totala antalet. Däremot studerar män i större grad mans- och maskulinitetshistoria. Dock är antalet avhandlingar skrivna av män om kvinnohistoria respektive manshistoria lika stor, åtta av varje.¹⁰ Frågan jag ställer mig, och som speglar min artikels syfte, är huruvida detta samband mellan författarnas tillskrivna könstillhörighet och avhandlingarnas ämne även gäller för studenter på kandidatnivå.

När det kommer till unga forskares val av källor är forskningsläget knapert. Erik Wängmar har gjort en studie om användningen av otryckt källmaterial i doktorsavhandlingar i historia. Han kom fram till att majoriteten av avhandlingarna (runt 80 procent) från 1969 fram till mitten av 2004 vände otryckt källmaterial i omfattande utsträckning. Dock finns det tecken på en nedgång från år 2008 och 2009 då endast 52 procent respektive 36 procent av avhandlingarna använde otryckt källmaterial i omfattande utsträckning.¹¹ Wängmar uppger inte vilken typ av källmaterial som använts utöver de otryckta källorna. Min undersökning bryter därmed ny mark och studerar om studenter verkligen huvudsakligen använder sig av pressmaterial.

Slutligen bör det sägas någonting om språkvalen i avhandlingarna. Under nästintill hela perioden 1981–2005 skrevs cirka 85 procent av avhandlingarna på svenska. Av de avhandlingar som handlade om Sverige skrevs 95,9 procent på svenska, 3,6 procent på engelska. Endast tre stycken avhandlingar skrevs på danska.¹² Under perioden 2011–2015 ökade andelen avhandlingar skrivna på engelska och tyska (dessa förblev i absolut minoritet) till 31 procent. Därtill ökade andelen avhandlingar om svensk historia skrivna på engelska till 13 procent under perioden 2011–2020. Med dessa förändringar i åtanke undersöker jag också språkvalet i uppsatserna.

Från detta forskningsläge har jag valt tre ingångar för min undersökning: Jag tittar på de ekonomiska faktorer som påverkar kandidatuppsatserna, frågan om könstillhörighetens betydelse samt användningen av källmaterial och språkvalet i uppsatserna.

---

⁸ Eklöf Amirell (2007) s. 28.

⁹ Eklöf Amirell (2007) s. 28.

¹⁰ Eklöf Amirell (2007) s. 30.

¹¹ Erik Wängmar, ”Historia – ett ämne för arkivnötare?” *Scandia*. 77:2 (2011) s. 110–111.

¹² Eklöf Amirell (2007) s. 33–35.

Undersökningens operationalisering och teoretiska utgångspunkter

I denna studie undersöks kandidatuppsatserna med utgångspunkt i forskningsläget och den data som finns tillgänglig gällande doktorsavhandlingar. För att analysera källmaterialet och beskriva undersökningens resultat med förankring i historiografiska perspektiv använder denna studie en rad olika teoretiska begrepp som ledstjärnor. Det första av dessa kommer från Eklöf Amirell: den *metodologiska nationalismen*. Begreppet avser tendensen hos historiker att geografiskt avgränsa sina undersökningar efter nationalstaternas gränser. Dessutom tenderar historiska förklaringar att hålla sig inom dessa gränser och förminska inflytanden från utlandet och andra internationella faktorer.¹³ Andra begrepp som används är Rolf Torstendahls *fruktbarhet*, *optimumnormer* och *minimikrav*. Fruktbarhetsbegreppet beskriver om ett undersökningsområde anses kunna generera ny kunskap.¹⁴ Tillkommer nya metoder, källmaterial eller teorier kan historiska förlopp undersökas om och om igen. Vad som styr om ett område är fruktbart eller inte baseras å ena sidan på vad forskarsamhället anser vara intressant – de så kallade *optimumnormerna* som säger vad historisk vetenskap i bästa fall handlar om.¹⁵ Å andra sidan baseras det på vad samhället i stort vill se för historisk forskning; vad samhället anser vara relevant historia och vilken historia som anses vara värd att studera; detta uppkommer i sin tur ur den rådande *historiekulturen*. Historiekulturen kan sägas vara dels den historia som förmedlas i ett samhälle, dels den värdering som tillämpas på historia utifrån om den är användbar och relevant eller inte.¹⁶ Historiestudenten kan därför sägas bli påverkad från två olika håll: från akademien och från övriga världen. En undersökning av historiografiska trender i studentuppsatser och förändring över tid i val av uppsatsämnen och perspektiv kan belysa utvecklingen av vad som uppfattas som fruktbar forskning i den rådande historiekulturen. *Minimikrav* beskriver Torstendahl som ”krav som måste ställas på en historievetenskaplig framställning för att för att den ska vara acceptabel”.¹⁷ Minimikraven beskriver alltså vad som måste finnas med i en undersökning för att den ska få kallas historievetenskaplig.

Till dessa termer vill jag lägga till ett nytt teoretiskt begrepp som jag skapat, *faciliteringsgrad*. Faciliteringsgraden indikerar hur lätthanterlig, medgörlig, tidssparande och applicerbar en parameter är för den vetenskapliga produktionen. I fallet kandidatuppsatser betyder detta något som gör arbetsprocessen lättare och för studenten mot sitt mål; detta genererar en högre faciliteringsgrad. Min tanke är att studenter inte endast väljer ett ämne eller tillvägagångssätt på grund av optimumnormer, fruktbarhetskriterier, historiekultur eller ens det egna intresset. Hur lätt eller svår, farlig eller säker en viss väg är att vandra torde locka eller avskräcka en stor mängd uppsatsförfattare. Kandidatuppsatsen ingår visserligen i en akademisk bana som studenten frivilligt valt att ge sig in på, men Torstendahl med flera har kanske en lite för idealiserad bild av akademiker – att dessa konstant strävar efter det fruktbara, spännande, nydanade eller det som helt enkelt följer normerna. För Torstendahl och andra utgör den akademiska produktionen målet, för studenten är kandidatuppsatsen kanske snarare ett medel, en avsats att ta sig upp på och vidare

¹³ Eklöf Amirell (2021) s. 392.

¹⁴ Rolf Torstendahl, *Den historiografiska revolutionen 1960–1990* (Lund 2017) s. 76.

¹⁵ Rolf Torstendahl & Thorsten Nybom, *Historievetenskap som teori, praktik, ideologi* (Stockholm 1988) s. 80.

¹⁶ Klas-Göran Karlsson, ”Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv”, i Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.) *Historien är närvarande: Historiedidaktik som teori och tillämpning* (Lund 2014) s. 65.

¹⁷ Torstendahl (2017) s. 15.

ifrån. Eftersom en kandidatuppsats måste skrivas, samt bli godkänd, för att studenten ska kunna ta ut sin examen kan faciliteringsgraden även kopplas till minimikraven. Frågan en hypotetisk student kan ställa sig blir därför: ”Vilken är den lättaste och säkraste vägen att nå ett godkänt resultat i enlighet med kandidatkursens uppsatsriktlinjer (det vill säga minimikraven)?”¹⁸ Det bör också påpekas att faciliteringsgraden ej ska ses som värderande, som att den pekar på en form av slarvig genväg. Däremot pekar faciliteringsgraden på den säkra vägen, den som bäst hjälper studenten nå sitt mål att uppnå minimikraven. Faciliteringsgraden indikerar också när arbetsbördan blir lägre och mållinjen flyttas närmare en. Jag anser att faciliteringsgraden krävs som teoretiskt begrepp för att vissa av valen som kandidatstudenter gör vid skrivandet av sina uppsatser ska kunna förklaras.

Som tidigare nämnt så behandlar den här studien de kandidatuppsatser i historia skrivna vid Lunds universitet som blivit publicerade på Lund University Publications Student Papers (LUP-SP). Totalt har 220 unika uppsatser undersökts.¹⁹ Dessa utgör samtliga digitaliserade kandidatuppsatser under de undersökta åren. Avgränsningen utgör närmare en tredjedel av de totalt 672 uppsatser som godkänts under perioden 2004–2021.²⁰ Uppsatserna undersöks systematiskt och kronologiskt med början i de som finns uppladdade från år 2004. För att kunna undersöka om det skett några förändringar över tid delas perioden upp i två lika långa tidsperioder à nio år (2004–2012 och 2013–2021). Dessa perioder jämförs senare i undersökningen. Från uppsatsens titelsida noteras vilket år uppsatsen skrevs, uppsatsens titel, uppsatsförfattarens namn och tillskrivna könstillhörighet utifrån personens namn.

Relaterat till det sistnämnda så använder denna studie begreppet *tillskriven könstillhörighet* istället för kön. Personen får en tillskriven könstillhörighet av undertecknad som baserats på författarnas namn. Effekten av att endast använda sig av kategorierna ’män’ och ’kvinnor’ blir att personer som anser sig falla utanför dessa två benämningar infogas i dessa. Vidare finns det alltid en risk att genus associerat till namnet inte motsvarar en students könsidentitet. Samtidigt är kategoriseringen, trots att det är en förenkling av verkligheten, användbar för att se vidare trender inom populationen.

Uppsatserna kategoriseras sedan utefter historisk inriktning. Inriktningen avgörs i första hand med hjälp av uppsatsernas titel, nyckelord och abstract. I andra hand görs en bedömning utifrån uppsatsernas innehåll, däribland teoriavsnittet. Till exempel: om uppsatsförfattaren använder sig av genusteori klassas uppsatsen som genushistorisk. Vidare noteras och kategoriseras uppsatsens geografiska avgränsning utifrån (i fallande ordning) kontinent, region, land, subregion, ort. Exempelvis: Europa, Nordeuropa, Sverige, Skåne, Malmö. Behandlar en uppsats ett obestämt område i Sverige blir kategoriseringen istället: Europa, Nordeuropa, Sverige. Om källmaterialet kommer från annat håll än landet som uppsatsen

---

¹⁸ Betygskraven, och därmed minimikraven, finns i *Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen*. Lund: Historiska institutionen, Lund universitet, u.å., s. 16.

<https://www.ht.lu.se/media/utbildning/dokument/kurser/HISK01/20142/Riktlinjer_foer_examensarbeten_paa_kandidatnivaa.pdf> (4/9 2024)

¹⁹ Via <https://www.lu.se/search/*/publications/1/undefined>. Vid sökning kommer 222 kandidatuppsatser i historia upp. Dock finns en av dessa inte i fulltextformat samtidigt som det finns en dubblett av en annan uppsats. Jag har därför valt att inte ta med uppsatsen som jag inte har tillgång till, samt den senare av dubblett-uppsatserna, i undersökningen.

²⁰ Tack till Ingegerd Christiansson, arkivhanterare vid Historiska institutionen, för informationen.

behandlar noteras även detta. Till exempel: om svenskt källmaterial används i en studie om historiska förhållanden i Kongo blir noteringen ”Afrika, Centralafrika, Kongo (svensk utgångspunkt).” I denna studie ligger fokus på hur många av uppsatserna som har svensk anknytning respektive internationellt fokus, vilket an knyter till Eklöf Amirells tidigare undersökning om *metodologisk nationalism*, men andra likheter och skillnader kommer självklart att nämnas. Även uppsatsförfattarnas metod- och teorival samt källmaterial noteras. Till sist noteras uppsatsernas temporala avgränsning i hela år samt språkval.

Uppsatsernas historiska inriktning kategoriseras i första hand efter författarnas egna kategoriseringar och, i fall dessa inte går att hitta, efter följande kategorier och definitioner.²¹ Notera att definitionerna är mina egna men grundade i historieböcker och mer erfarna historikers tyckande. Det bör också nämnas att en uppsats kan höra till flera olika kategorier. Några kategoriseringar är lättare att göra än andra. Det syns oftast tydligt om en uppsats är genushistorisk, däremot är gränserna för vad som räknas som kulturhistoria otydligare. Således är kategoriseringen subjektiv men systematisk. Det bör också påpekas att vissa kategorier eller grenar inom historievetenskapen också i sig är överlappande. Det jag kallar ”uppfattningshistoria” – det vill säga idéhistoria, mentalitetshistoria etc. – räknas exempelvis allmänt som grenar inom kulturhistoria. För att ge exempel på hur kategorierna klassificeras kommer här två exempel. Dessa kategorier lyfts fram här då de kommer diskuteras senare i artikeln.

Arbetarhistoria: Uppsatsen fokuserar på arbetarklassens historia och levnadsförhållanden.

Genushistoria: Uppsatsen fokuserar på kvinnor och mäns levnadsvillkor, genus och genusuttryck, marginaliserade grupper som homosexuella samt femininitets- och maskulinitetsnormer.

Vissa kategorier figurerar inte i denna undersökning. De två mest uppenbara är socialhistoria och mikrohistoria. Socialhistorien, med sitt fokus på vardagslivet, ekonomin för ”den vanliga människan” och förkärlek för stora ekonomiska teorier och statistiskt arbete figurerar numera sällan i kandidatuppsatser. Skulle socialhistoria istället motsvara historien om ”den vanliga människan” finns det risk för att kategorin blir en – något trubbigt uttryckt – ”slaskhöj” där uppsatser som inte passar in någon annanstans hamnar. Mikrohistoria kan på samma sätt som socialhistorien tolkas i alltför bred mening. Om mikrohistoria anses ha ett snävt fokus – kanske undersöks bara en person, en händelse och ett snävt kronologiskt eller geografiskt fokus appliceras – skulle nästan samtliga kandidatuppsatser kunna placeras i denna kategori. Inget konstigt med tanke på att uppsatsen i sig måste vara snäv och relativt kort för att kunna vara genomförbar på tio veckor. Kategorin kulturhistoria behålls, dels för att det är lättare att kategorisera uppsatser som kulturhistoriska, dels för att kategorin verkar vara så pass spridd – många författare har använt sig av populärkultur som källmaterial – att det finns ett verkligt behov av att ha kvar den som kategori.

---

²¹ Se Törnkvist ”18 år av historieskrivning” (2022), s. 20–22.

Kandidatuppsats och temakurs – en beskrivning av två nyckelbegrepp

En students kandidatuppsats kan sägas vara kronan på verket efter tre års studier.²² Med krav på vetenskaplighet, men också nyfikenhet, förväntas studenten för första gången bidra till den historiska forskningen på riktigt. En godkänd kandidatuppsats är en förutsättning för att kunna ta ut sin examen. Studenten måste avgränsa sin undersökning så mycket att den går att genomföra på ungefär tio veckor, men arbetet kan sägas börja mycket tidigare än så. Teori- och metodkursen som ligger innan uppsatskursen får studenterna att börja tänka kring teori- och metodanknytningen. Även de tematiska fördjupningskurserna (se nästa stycke) bidrar till att inspirera studenterna. Efter det att ett tillräckligt avsmalnat uppsatsämne är valt tilldelas studenten en handledare som anses vara lämplig med tanke på ämnesvalet. Handledaren bistår studenten i dennes arbete med tips på litteratur, hjälp med korrekturläsning och är någon som studenten kan bolla idéer med. Studenterna förväntas följa normerna, minimikraven och riktlinjerna för uppsatsskrivande. Detta i syfte att lära sig det historiska hantverket. Till sin hjälp har de instruktioner för hur uppsatsen skall utformas, vilka delar som skall presenteras var, och så vidare. I uppsatsen ska det ingå, bland annat, en beskrivning av metoderna och teorierna som studenten ämnar använda, en motiverad avgränsning, en presentation av källmaterialet samt till sist den egna undersökningen med efterföljande analys och diskussion. Efter ett ventileringsstillfälle betygsätts uppsatsen av en examiner. Både handledare och examiner är i de flesta fall en anställd vid den historiska institutionen, exempelvis en professor, docent eller doktorand.

Temakurserna – även kallade tematiska fördjupningskurser – är ett sortiment av kurser om 7,5 högskolepoäng som ges dels i början på fortsättningskursen, dels i början på kandidatkursen.²³ Temakursernas tematik kan variera men oftast återkommer samma kurser med samma lärare flera år i rad.²⁴ I och med att det oftast finns två eller tre kurser att välja mellan ger detta studenterna en chans att specialisera sig. Eftersom kurserna ges av historiska institutionen begränsas utbudet av de kompetenser och tillgängliga lärare som finns tillgängliga. Temakurserna är en central del av den akademiska miljö som historiestudenterna kommer i kontakt med i Lund. Man kan därmed anta att temakurserna ofta inspirerar studenterna i val av ämne och teoretiskt perspektiv, något som denna studie visar också är fallet.

De historiografiska trenderna vid Lunds universitet

De fyra populäraste kategorierna under hela den undersökta perioden 2004–2021 var i fallande ordning: genushistoria, kulturhistoria, politisk historia samt uppfattningshistoria. Värt att notera här är hur populär den politiska historien är med tanke på att det inte är något som den historiska institutionen själv

---

²² Informationen i det här stycket kommer huvudsakligen från *Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen* (u.å.) och från undertecknads eget deltagande på kandidatkursen.

²³ Se: Humanistiska och teologiska fakulteten. Historia: fortsättningskurs. *Lunds universitet*. [u.å.]. <<https://www.hist.lu.se/kurs/HISA27/VT2022/>> (29/4 2022) samt:

Humanistiska och teologiska fakulteten. Historia: kandidatkurs. *Lunds universitet*. [u.å.]. <<https://www.hist.lu.se/kurs/HISK37/VT2022/>> (29/4 2022).

²⁴ Se Törnkvist ”18 år av historieskrivning” (2022), s. 116–120 för en komplett lista.

presenterar som ett av sina styrkeområden.²⁵ Detta intresse för politisk historia härstammar troligtvis från historicintresset utanför akademien. Det behöver inte incitament i form av statliga bidrag eller stipendier från olika organisationer utan verkar motiveras av historiediskursen utanför den akademiska världen. Anledningen till att genushistoria förekommer så ofta – anser jag – har att göra med att temakurser med genushistorisk inriktning ges nästan varje termin, något jag återkommer till senare i artikeln. Kulturhistoria är lätt att skriva för studenten då media i form av spelfilmer, böcker och musik finns väl bevarat – alternativt att studenten väljer att studera detta material just för att det finns bevarat.²⁶ Även hos uppfattningshistoria spelar källmaterialet roll.²⁷ Studenten kan i sin undersökning ställa frågan ”Hur beskrev människor [historisk händelse X]?” för att sedan besvara den utifrån dagböcker eller tidningsurklipp. Källmaterialets roll för fördelningen diskuteras längre fram i artikeln.

Andelen uppsatser som behandlar tiden innan år 1540 är så pass liten (mindre än sju procent) att inga långtgående slutsatser kan dras om hur dessa liknar eller skiljer sig från varandra. Den överlägsna majoriteten (77 procent) av uppsatserna behandlar tiden efter 1820. Avsaknaden av uppsatser med fokus på äldre historia är intressant. Det visar på att studenter väljer bort att studera äldre historia, troligtvis på grund av bristen på läsbart källmaterial och faciliteringsgraden kopplat till denna. Det är också möjligt att studenter med intresse för äldre historia skriver sina uppsatser i andra närliggande ämnen, exempelvis vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, men det förklarar inte avsaknaden av uppsatser om medeltiden. Trots den ringa andelen är det ändå fler kandidatstudenter än doktorander som studerat äldre tider. Bland doktorsavhandlingarna var det endast 4,9 procent som behandlade medeltiden eller äldre tidsperioder.²⁸ Historisk forskning om äldre tidsperioder kräver oftast kunskaper i främmande språk, exempelvis latin, samtidigt som handskriftsläsning inte heller är en självklar kunskap bland dagens studenter, vilket ger källmaterial från tiden efter 1800 en högre faciliteringsgrad. Efter 1800 återfinns nämligen mer tryckt material på moderna språk och på studenternas modersmål. Det finns också ett större utbud av källmaterial, något som ökar fruktbarheten för forskningen. Historikerna Louise Berglund och Agneta Ney – som skrivit en handbok om historisk forskning – konstaterar att studenter tenderar att avgränsa sig till tiden efter år 1800, en slutsats som finner stöd i föreliggande undersökning, vilket också diskuteras längre fram.²⁹

Uppsatsförfattarna har använt sig av en uppsjö av källmaterial – ett antal för stort för att redovisas här i överskådlig omfattning. Dock går det att se vissa trender. Exempelvis använde 82 historiestudenter sig av tidningsmaterial i sin undersökning (37 procent). Påståendet att studenter ofta skriver presshistoria som

---

²⁵ Historiska institutionen. Om institutionen. *Lunds universitet*. 11 februari 2021.

<<https://www.historiska.lu.se/om-institutionen/>> (5/5 2022).

& Historiska institutionen. Forskning. *Lunds universitet*. 7 mars 2022.

<<https://www.hist.lu.se/forskning/>> (5/5 2022).

²⁶ Kulturhistoria här menas med att uppsatsen ser främst på kulturens roll i människors liv. Dessutom kan uppsatsen även undersöka olika former av kulturmedier så som populärkultur och massmedia.

²⁷ Definierat i min undersökning som att uppsatsen har sitt fokus i hur människor har uppfattat verkligheten omkring sig men också uppfattningar om andra tider än deras egen, som dåtida händelser eller förväntningar inför framtiden. Har ofta frågeställningar som ”Hur uppfattade...”, ”Vad var synen på...” etc.

²⁸ Eklöf Amirell (2007) s. 17.

²⁹ Berglund & Ney (2015) s. 186.

historikerna Anders Florén och Henrik Ågren gjort – även dessa har skrivit en lärobok om historisk forskning – verkar därmed stämma.³⁰ Användandet av tidningsmaterial är till största delen avgränsat till uppsatser som behandlar nyare tid. Inte så konstigt då mängden tidningsmaterialet från innan 1800 är betydligt mindre, det är i mindre utsträckning digitaliserat samt mer svårtolkat då det kan vara skrivet med frakturskrift och innehålla gammalsvenska stavningar. Cirka 41 procent av uppsatser som behandlar tiden efter år 1800 använder tidningsmaterial som källmaterial. För uppsatser med ett fokus på tiden efter år 1900 är samma andel uppe i cirka 56 procent; andelen uppsatser med fokus efter år 1945: cirka 47 procent. Denna nedgång från 56 procent till 47 procent beror troligtvis på att fler slags typer av källmaterial finns tillgängliga från tiden efter 1945. Fler spelfilmer är ett exempel. När det kommer till val av språk är svenskan klart dominerande. 214 av 220 uppsatser skrevs på svenska (97 procent), fem på engelska och endast en på danska. Värt att notera är att det inte finns några hänvisningar i riktlinjerna för kandidatuppsatsen angående vilket språk uppsatsen får skrivas på.³¹ Resultatet speglar den språkuppdelning som Eklöf Amirell noterade hos doktorsavhandlingarna.

Efter denna genomgång av samtliga kandidatuppsatser kommer undersökningen nu gå in mer på djupet och jämföra kandidatuppsatser skrivna av män respektive kvinnor.

Jämförelse mellan kandidatuppsatser skrivna av män respektive kvinnor

Den största ämneskategorin bland kandidatuppsatser skrivna av manliga historikerstudenter är politisk historia (31 procent). Färre manliga studenter skrev om det annars stereotypiska ämnet militärhistoria (9 procent) jämfört med hur många som skrev om genushistoria (21 procent). Då Eklöf Amirells diagram är otydligt är det svårt att ge några absoluta siffror, men det framgår ändå att så även var fallet bland hans undersökta avhandlingar.³² Kulturhistoria utgör en betydande del av de olika perspektiven, likaså uppfattningshistoria. Eftersom teorivalet präglas av ämnesvalet – uppsatser om genushistoria använder sig exempelvis av genusteorier och ekonomisk historia använder ekonomiska modeller – framträder skillnaderna i val av teorier mellan manliga och kvinnliga historiestudenter på liknande sätt som deras ämnesval. Det skulle därför bli en onödig upprepning att presentera dessa.

Bland kvinnor är de mest förekommande perspektiven det religionshistoriska och politiska (båda runt 15 procent), samt det kulturhistoriska perspektivet (29 procent). Den mest populära kategorin är dock genushistoria. Över hälften av alla kandidatuppsatser som skrevs av kvinnor under perioden 2004–2021 anlade ett genushistoriskt perspektiv. Detta är en stor skillnad i jämförelse med Eklöf Amirells resultat där drygt 29 procent av avhandlingarna som författades av kvinnor hade genushistorisk inriktning.³³ Märk dock att Eklöf Amirell, till skillnad från denna undersökning, inte tillåter multipla kategorier på en och samma avhandling.

---

³⁰ Florén & Ågren (2006) s. 70.

³¹ *Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen*. Lunds universitet (u.å.)

³² Eklöf Amirell (2007) s. 29–32.

³³ Eklöf Amirell (2007) s. 22, 31.

Den geografiska avgränsning som kvinnor gjort i sina kandidatuppsatser skiljer sig inte nämnvärt jämfört med dem skrivna av män. Vidare så går det inte att notera någon märkbar skillnad i metodval mellan de tillskrivna könstillhörigheterna.

Som undersökningen visar finns det uppenbara skillnader, men samtidigt likheter, i uppsatsernas tematik kopplat till författarens tillskrivna könstillhörighet. Kvinnor har generellt sett oftare anlagt ett genusperspektiv på historien jämfört med män (51 procent jämfört med 21 procent) och män har oftare skrivit om politisk historia jämfört med kvinnor (31 procent jämfört med 14 procent). Kvinnor har mer frekvent skrivit uppsatser om enskilda kvinnor (13 procent) jämfört med männen där endast 3 procent av deras uppsatser handlade om en enskild historisk kvinna. Däremot indikerar datan att ungefär lika många män som kvinnor har skrivit om genushistoria, sett i absoluta siffror. Bland Eklöf Amirells undersökta avhandlingar var dessa andelar istället 76 procent respektive 24 procent.³⁴ Kanske har genushistorien lyckats få ett större genomslag inom historievetenskapen på senare tid, istället för att bara utgöra en slags tilläggshistoria? Fler män har kanske fått upp ögonen för att genushistoria inte är samma sak som kvinnohistoria: även män kan studeras. Eller så är denna trend koncentrerad till Lund, där tongivande genushistoriker som Eva Helen Ulvros, Eva Österberg och Marie Lindstedt Cronberg varit aktiva under den undersökta perioden. Mer forskning behövs för att bättre kunna svara på detta. I övrigt kan valet av tematik annars sägas vara relativt jämnt fördelat över könsgränserna.

Vid en komparation av uppsatsernas kronologiska avgränsning utifrån författarens tillskrivna könstillhörighet framträder inga större skillnader överlag. Inom valet av källmaterial går det att se både likheter och skillnader. De två mest använda typerna av källmaterial – tidningar och olika protokoll – är detsamma både för män och kvinnor. Biografier var med på båda grupperns topp fem-lista. Trots att tidningsmaterial var den vanligaste typen av källmaterial för både manliga och kvinnliga historiestudenter uppträcks en stor skillnad om tidningsmaterialet undersöks närmare. Delas kategorin tidningsmaterial upp i dels dagstidningar, dels tidskrifter, är fördelningen för män att 37 stycken uppsatser har använt sig av dagstidningar och 20 stycken har använt tidskrifter. Bland kvinnorna har 11 stycken använt sig av dagstidningar och 14 stycken av tidskrifter. Män har alltså använt sig av dagstidningar i större utsträckning medan kvinnor oftare har undersökt tidskrifter. Troligtvis hör det ihop med tematikfördelningen som observerades tidigare, att män oftare har skrivit om politik och kvinnor oftare om genus. Dagstidningar lämpar sig väl som källmaterial för en uppsats med en politisk inriktning medan föreställningar om genus går att finna både i dagstidningar och i tidskrifter. Men även om det också går att använda dagstidningar som underlag för en genushistorisk kandidatuppsats, så torde det vara lättare för en student med ett genushistoriskt intresse att studera en tidskrift istället. Vid en studie av en tidskrift höjs faciliteringsgraden för den genushistoriskt intresserade studenten och det blir lättare att få fram fruktbara resultat. Vice versa gäller för politisk historia och dagstidningar. Vid val av källmaterial spelar alltså faciliteringsgraden stor roll.

Som tidigare nämnt skulle en direkt jämförelse av teorival mellan de två tillskrivna könstillhörigheterna

---

³⁴ Eklöf Amirell (2007) s. 31.

inte generera några fruktbara resultat. Detta eftersom teorivalen styrs av uppsatsens tematik (exempelvis: genusteorier återfinns ofta i genushistoriska uppsatser). Eftersom uppsatstematiken ser annorlunda ut om du är man eller kvinna, vilket föreliggande undersökning tidigare visar, skiljer sig även teorivalet åt. Jag undersöker istället de genushistoriska uppsatserna närmare för att se hur dessa skiljer sig åt beroende på författarens tillskrivna könstillhörighet. Teorierna som användes i de genushistoriska uppsatserna delas in i fyra kategorier: de som fokuserar på manlighet eller män, de som fokuserar på kvinnlighet eller kvinnor, övrig genusteori som tittar bredare och slutligen övriga teorier inlånade från andra fält än det genushistoriska. Resultatet redovisas i tabellen nedan.

Tabell a. Val av typ av teori i uppsatser med genushistoriskt tema. Uppdelat efter tillskriven könstillhörighet.

<i>Män</i>			<i>Kvinnor</i>		
Kategori	Antal	Andel	Kategori	Antal	Andel
Manlighet	18	36,73%	Manlighet	2	3,92%
Kvinnlighet	1	2,04%	Kvinnlighet	7	13,73%
Övrig genusteori	16	32,65%	Övrig genusteori	26	50,98%
Övriga teorier	14	28,57%	Övriga teorier	16	31,37%
	49	100,00%		51	100,00%

Notera de absoluta siffrorna 49 och 51. Antalet genusteorier som använts är alltså jämnt fördelat över de två tillskrivna könstillhörigheterna. Män har fokuserat betydligt mer på manlighetsperspektivet medan kvinnor tittar på större genusstrukturer. Principen ”gräv där du står” kan därmed sägas gälla här på samma sätt som det gjorde i Eklöf Amirells studie.³⁵ Det du relaterar till personligen är oftare föremål för dina undersökningar. Överlag går det också att säga att Yvonne Hirdmans olika genusteorier figurerade flitigt i uppsatser skrivna av både kvinnor och män.

Jämförelse mellan tidsperioderna 2004–2012 och 2013–2021

Vid en jämförelse av hur uppsatsernas tematik har förändrats under den undersökta perioden finner denna undersökning att vissa kategorier har ökat i popularitet medan andra har minskat. Dock är det ingen förändring som varit större än tio procentenheter. Flera teman har minskat i användning, detta gäller genusperspektivet i synnerhet. Denna andel gick från att förekomma i över 37 procent av alla uppsatser skrivna mellan 2004 och 2012 till att under perioden 2013 till 2021 figurera i enbart 28 procent av uppsatserna. Även kategorierna religionshistoria och militärhistoria minskade i användning. Det som undersökningen visar är att studenter på senare tid har börjat fokusera mer på människors vardagsliv men

³⁵ Eklöf Amirell (2007) s. 30.

utan att anlägga ett genusperspektiv på sina undersökningar. Istället är deras uppsatser mer kulturhistoriskt inriktade.

Antalet uppsatser med utomsvensk inriktning kan också sägas ha ökat kraftigt mätt i antalet uppsatser. Ökningen visar hur uppsatsförfattarna på senare år har vågat sig utanför Sveriges och Nordens gränser. Andelen uppsatser som avgränsade sig till Sverige sjönk från 71 procent till 65 procent. Dessutom minskade andelen uppsatser avgränsade till Norden med elva procentenheter. Den metodologiska nationalismen verkar avta, något som stämmer överens med Eklöf Amirells resultat.³⁶ Även kulturhistorien har fått ett uppsving med en ökning på över fem procentenheter. Detta kan låta som en liten ökning, men eftersom det totala antalet uppsatser under den andra nioårsperioden var högre än i den första, innebär det att antalet uppsatser som anlade ett kulturhistoriskt perspektiv var mer än dubbelt så många under den andra nioårsperioden. Föreliggande undersökning visar även på en markant ökning av uppsatser som anlade ett kunskapshistoriskt perspektiv. Där ökade antalet uppsatser från en uppsats om kunskapshistoria mellan år 2004–2012 till sex uppsatser 2013–2021, en ökning med 192 procent.

Att just kunskapshistoria har växt som kategori är föga förvånansvärt då det bildats ett nytt centrum för kunskapshistoria i Lund (LUCK). Centrat själv säger att fältet har vuxit fram sedan 2014. LUCK, som bildades i mars 2020, har blivit ett nytt forum för diskussion för historiker intresserade av fältet.³⁷ Fruktbarheten för fältet har ökat samtidigt som ämnets faciliteringsgrad ökar i och med att kompetensen och ämnets litteraturkatalog växer. Studenten behöver inte lägga lika mycket tid på att leta relevanta teorier om de presenteras tydligt och till viss del redan är kända för dem.

De mest använda typerna av källmaterial mellan 2004 och 2021 förändrades inte mycket under perioden. Samma sorts källor går att hitta både under perioderna 2004–2012 och 2013–2021, dessutom oftast med samma relativa prevalens. Vad som dock går att se är att användningen av tidningsmaterial ökade från 31 procent under den första nioårsperioden till att 41 procent undersökte tidningsmaterial under den andra perioden. Dessutom tillkom en del nya former av källmaterial medan andra försvann. Kulturmaterial som spelfilmer, radioprogram och memes gjorde entré efter 2012. Källmaterial som drolierier, museiutställningar och uppslagsverk användes endast mellan 2004 och 2012.

En intressant förändring som skett inom metodanvändningen är att studenter har slutat benämna närläsning som den *hermeneutiska metoden* och istället börjat använda *kvalitativ textanalys* för samma tillvägagångssätt, nämligen när studenten läser ett historiskt källmaterial och reflekterar över vad som står där, och varför. Möjligen kan det ha skett någon förändring i utbildningen på historiska institutionen i Lund som gjorde att den hermeneutiska metoden klassades som alltför intetsägande – kanske en förändring i optimumnormerna för vad som anses vara eftersträvansvärd historisk forskning? I övrigt har metodanvändningen sett liknande ut under hela perioden 2004–2021 med ett uppsving för metoder som filmanalys och muntlig historia under den andra halvan. Angående teorianvändningen under de båda nioårsperioderna går det att se hur Klas-Göran Karlssons treenighet

---

³⁶ Eklöf Amirell (2021) s. 8.

³⁷ About. *LUCK Lund Centre for the History of Knowledge*. [u.å.]. <<https://newhistoryofknowledge.com/about/>> (7/5 2022).

historiebruk-historiekultur-historiemedvetande ofta framträder i uppsatserna från perioden 2013–2021, i 20 uppsatser motsvarande 13,5 procent. Om sociologen Pierre Bourdieu får komma till tals här genom sin bok *Homo Academicus* så hade han troligtvis anmärkt att Karlssons position i den akademiska hierarkin avspeglas i hur ofta han åberopas i kandidatuppsatser.³⁸ Karlsson har varit professor i historia i Lund sedan år 2000.³⁹ En stor del av tiden där har han ägnat åt att undervisa på grundnivån – på så vis överförs hans kunskaper och syn på hur historia ska skrivas till studenterna tidigt i utbildningen. Frågan är vad som kommer hända nu när Karlsson gått i pension. Troligen kommer antalet kandidatuppsatser som använder sig av hans teorier att sjunka, men det får en framtida undersökning klargöra. Utöver att Karlsson har haft stort institutionellt inflytande – som Bourdieu hade betonat – vill föreliggande studie också driva tesen att Karlssons teorier har hög faciliteringsgrad.

En stor förändring som skett under de undersökta 18 åren är vilken tidsperiod uppsatserna handlar om. Diagrammet på nästa sida (Diagram 1) visar detta med sina distinkta toppar; den blå vid år 1920 och den orangea vid år 1980 och 1995. Det verkar därmed som om historikerstudenter på senare tid är mer intresserad av samtids historia, i alla fall är de intresserade av den senare halvan av 1900-talet. Bland uppsatser skrivna 2004–2012 låg fokus istället på tiden strax efter första världskriget.

Kan detta enkelt förklaras av att uppsatser skrivna under den första nioårsperioden inte hade distans nog till år 1990-talet för att kunna göra historia av händelser som skedde då? Inte riktigt. Den tidliga distans som separerar undersökningsperioden 2004–2012 och dess fokusområde (1920-talet) är nära nittio år. För uppsatserna skrivna mellan 2013 och 2021 är avståndet till det tidiga 1990-talet cirka tjugo till trettio år. Detta visar hur studenter på senare år börjat intressera sig mer för händelser nära i tiden.

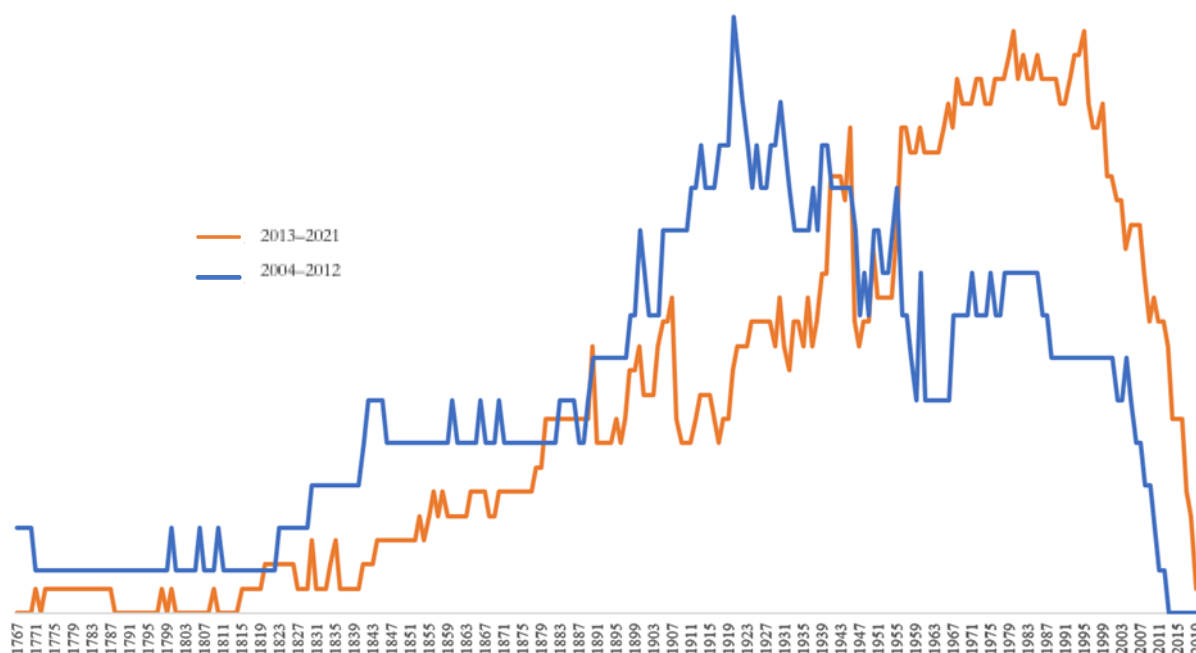
---

³⁸ Pierre Bourdieu, *Homo Academicus*. (Stockholm 1996) s. 60–61.

³⁹ Historiska media. Klas-Göran Karlsson. *Historiska media*. 2021.

<<https://historiskamedia.se/forfattare/klas-goran-karlsson/>> (20/5 2022).

Diagram 1. Jämförelse kronologisk avgränsning år 1767–2021 för uppsatser skrivna åren 2004–2012 och 2013–2021, sett till andel. Det är inga absoluta siffror som redovisas. Grafen ska snarare tolkas som att under perioden 2004–2012 figurerade år 1920 i flest antal kandidatuppsatser. Under åren 2013–2021 låg istället tyngdpunkten på 1990-talet.

Ett tentativt svar och förklaring till trenden kan ligga i ett mer engagerat historiemedvetande och ett ökat intresse att förklara dagens händelser med utgång i (den närliggande) dätiden. Eklöf Amirell, som såg samma trend bland doktorsavhandlingar, förmodade att den hade att göra med ökade krav från samhället på att den historiska forskningen skulle vara samhällsrelevant.⁴⁰ Detta skulle även kunna vara fallet här då kunskapskravet ”Diskuteras den samhällsliga aspekten av undersökningen?” läggs fram i *Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen*.⁴¹ Det går alltså emot optimumnormerna att bedriva kunskapsproduktion för den egna nyttan och nöjets skull.

Hur kan faciliteringsgraden förklara denna trend att fokusera mer på samtidshistoria? Ett skäl kan vara att det har blivit lättare att forska om samtiden i och med att fler och fler källor digitaliseras. Det skulle också kunna bero på uppöppnandet av historiebruk som fruktbart forskningsfält. Detta går att se i den ökande andel studenter som använt sig av Klas-Göran Karlssons teoripaket och den ökande andel uppsatser som undersökt historiebruk.

Övergripande trender

Några parametrar bland uppsatserna håller sig konstanta även när det totala antalet delas upp efter tillskriven könstillhörighet eller nioårsperiod. En sådan är andelen uppsatser som anlägger ett lokalhistoriskt perspektiv. Denna andel ligger jämnt fördelad inom alla undersökta kategorier på mellan 14

⁴⁰ Eklöf Amirell (2021) s. 19.

⁴¹ *Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen*. Lunds universitet (u.å.) s. 18.

och 19 procent, det vill säga ingen större variation. Studeras de uppsatser som har avgränsat sig till Skåne är trenden än mer tydlig. I alla undersökta fall är andelen uppsatser som avgränsat sig till Sveriges sydligaste landskap ungefär 15,5 procent. Att denna andel ändå är relativt hög beror troligen på två faktorer: dels studenterna från områdets intresse för sina hemtrakters historia i enlighet med parollen ”gräv där du står”, dels faciliteringsgraden. Att exempelvis besöka Arkivcentrum Syd i Lund – en plats som studenten förmodligen känner till från studiebesök under utbildningen – för att hitta och undersöka skånskt källmaterial är lättare än att besöka exempelvis Riksarkivet i Stockholm.

En annan intressant trend – eller rättare sagt, avsaknaden av en – är att det inom urvalet inte har dykt upp en enda uppsats som har handlat om miljöhistoria. Detta är anmärkningsvärt med tanke på att miljöfrågan har seglat upp i samhällsdebatten som en av vår tids viktigaste frågor. Ämnets aktualitet borde innebära att vår historiekultur efterfrågar förklaringar på det historiska förloppet bakom miljöfrågan. Kanske beror avsaknaden på att de två kurserna i miljöhistoria som ges vid Lunds universitet inte erbjuds vid den historiska institutionen, utan vid den ekonomisk-historiska institutionen och institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi.⁴² Det kan också vara orsakat av de rådande optimumnormerna på den historiska institutionen samtidigt som kompetenser på institutionen saknas. Alternativt finns det kompetens, bara att de berörda föreläsarna inte undervisar på grundnivån. Det skulle även kunna bero på att miljöhistoria kräver högre tvärvetenskaplig kompetens från historikerna. Kunskaper inom naturvetenskaperna är nästan nödvändiga för att skriva miljöhistoria, kunskap som kanske inte alla historiestudenter besitter. Att behöva lägga ner extra tid på att studera och förstå vetenskapen bakom vissa miljöhistoriska problem sänker därmed faciliteringsgraden för miljöhistorien. En annan förklaring är att inriktningen miljöhistoria traditionellt tillhört idé- och lärdomshistorikerna. Dock kan denna trend komma att vändas. Historikern David Larsson Heidenblad har på senare år forskat om ”Den gröna vändningen” på 1960-talet inom ramen för det nystartade forskningsområdet kunskapshistoria.⁴³ Detta kan leda till att fler temakurser hålls om miljöhistoria, något som öppnar upp för fler kandidatuppsatser inom ämnet.

Den genomgående trenden att den mest använda formen av källmaterial är tidningsmaterial torde bero på dess faciliteringsgrad; det är ett tryckt material skrivet på modern svenska och det finns därmed inga handskrifter som måste tolkas. För historiestudenter överlag finns digitaliserade dagstidningar på nätet och för studenter i Lund finns Universitetsbiblioteket med sina mikrofilmsläsesalar där tidningsartiklar finns lättåtkomliga. Troligtvis drar studenter även nytta av att det redan finns flera uppsatser som fokuserar på presshistoria. Studenterna vet redan från början att deras inriktning faller inom optimumnormerna och minimikraven samtidigt som inspiration kan hittas vid läsning av tidigare uppsatser om samma tematik. Resultatet är en positiv *feedback loop* där studenter väljer att använda tidningsmaterial då studenter innan dem gjort likadant, vilket leder till att framtida studenter kommer iaktta samma sak.

---

⁴² Lunds universitet. Ekonomisk historia: Miljöhistoria ur ett ekonomiskt perspektiv. *Lunds universitet*. [u.å.]. <<https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-EKHA61>> (29/4 2022); Lunds universitet. Humanekologi: Miljö, kultur och utveckling - fortsättningskurs. *Lunds universitet*. [u.å.]. <<https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-HEKA22>> (29/4 2022).

⁴³ David Larsson Heidenblad, *Den gröna vändningen: En ny kunskapshistoria om miljöfrågornas genombrott under efterkrigstiden*. (Lund 2021).

Temakursernas inverkan på kandidatuppsatserna

Från och med år 2008 finns information om temakurserna på kandidatnivå bevarade på historiska institutionen i Lund.⁴⁴ Det går att se några genomgående teman och ständigt återkommande kurser. En temakurs om arbetarhistoria har hållits varje termin sedan hösten 2007 fram till våren 2021, med undantag för höstterminerna 2010 och 2011. Intressant nog speglas detta inte i uppsatsernas tematik. Andelen uppsatser om arbetarhistoria nådde som högst strax över åtta procent under perioden 2013–2021, men andelen har annars varit stabil under hela den undersökta tiden. Två temakurser som hade en liknande inriktning och som ofta återkom var kurserna *Kvinnligt och manligt* samt *Religion, manligt och kvinnligt*. Dessa två förekom i omgångar mellan vårterminen 2008 och höstterminen 2016. Som föreliggande undersökning tidigare visat minskade det genushistoriska perspektivet i popularitet efter år 2012. För att se ifall det skedde någon nedgång i och med att temakurserna i genushistoria slutade ges, undersöktes hur stor andel av uppsatserna som under tre femårs-perioder anlade ett genushistoriskt perspektiv. Indelningen var uppsatser skrivna mellan 2007–2011, 2012–2016 och 2017–2021. Resultatet är som följer:

2007–2011: ca 32 % av uppsatserna hade genushistorisk ansats.

2012–2016: ca 36 % av uppsatserna hade genushistorisk ansats.

2017–2021: ca 20 % av uppsatserna hade genushistorisk ansats.

Det verkar alltså ha skett en betydande nedgång i andelen uppsatser som anlade ett genushistoriskt perspektiv i och med att temakurserna med genushistorisk inriktning slutade ges. När en temakurs, med sin litteraturlista och djupare teoretiska genomgång av ämnet, försvinner sjunker samtidigt faciliteringsgraden för uppsatsstudenterna. Färdig läsning och kompletta teori- och metodpaket med applikationer serveras inte längre till studenterna. Färre väljer då denna väg.

Mellan höstterminen 2018 och höstterminen 2020 hade studenterna en möjlighet att i någon form läsa en temakurs i kunskapshistoria.⁴⁵ Detta kan vara en förklaring till den kraftiga procentuella ökningen av antalet uppsatser om kunskapshistoria som skedde mellan de två tidsperioderna. Dock är det absoluta antalet uppsatser i kunskapshistoria litet, endast sju stycken identifieras, så man bör inte dra alltför förhastade slutsatser. En till punkt som bör lyftas är att en överväldigande majoritet av temakurserna har avgränsats till Europa. Endast två temakurser mellan åren 2008 och 2021, *Folkemord – ett brott mot mänskligheten* och *Rasism och rasföreställningar* som tillsammans erbjudits tre gånger, gjorde betydande avstickare utanför västvärlden. Ingen temakurs har haft Amerika, Afrika eller Asien som sin huvudsakliga arena. En trolig anledning är att många utomeuropeiska historiekurser ges på andra fakulteter än den historiska. Som denna undersökning har visat så har även uppsatsförfattarna huvudsakligen stannat innanför Europas gränser. Eurocentrism – kanske till och med begränsad till Västeuropa – verkar alltså råda, något som kan ha att göra med faciliteringsgraden. Det är lättare att forska om europeisk historia

---

⁴⁴ Tack till studierektor Mikael Ottosson för informationen. Se Törnkvist ”18 år av historieskrivning” (2022) s. 116–120, för en komplett lista.

⁴⁵ Gäller temakurserna *Kunskapshistoria* och *Kunskap, konflikt, & konfession. Tryckmediet i det tidigmoderna Europa*.

eftersom källmaterialet i form av olika arkiv och samlingar inte ligger på någon annan kontinent längre bort. Detta leder till att de huvudsakliga historiska kompetenserna på institutionen är åt det europeiska hållet. Temakursernas inriktning kan också vara ett symptom på den metodologiska nationalismen.

Avslutande diskussion

Som denna studie visar så har det genushistoriska perspektivet samt kulturhistorien tillsammans med den politiska historien varit de populäraste perspektiven att anlägga i de undersökta kandidatuppsatserna. För att förklara detta krävs ett helhetsgrepp om omständigheterna kring att skriva en kandidatuppsats, utbildningsmiljön i Lund och dessa faktorerers faciliteringsgrad.

Möjligen kan det vara så att de teori- och metodpaket som är mest konkreta ger tydligast slutsatser och resultat. Detta bidrar till att dessa teori- och metodpaket är säkrare val för att uppnå minimikraven och därmed få godkänt betyg. Bland dessa teori- och metodpaket hittas Hirdmans teorier som har höga anspråk på allmängiltighet och applicerbarhet. Denna egenskap, att likt en fabrik försedd med råmaterial kunna tillverka en produkt – i vårt fall i form av vetenskaplig produktion – ökar faciliteringsgraden. Om teorin är sund och uppfyller optimumnormerna så blir resultatet som fås detsamma – det är därför teoretiska modeller som olika genusteorier, men också Klas-Göran Karlssons historiebrukstypologi, är så populära bland studenter. Arbetet blir tydligt strukturerat och genomförbart likt en algoritm: Välj källmaterial → Välj teori → Applicera vald teori på valt källmaterial → Teorin alstrar forskningsresultat → Uppfyll minimikraven och få (minst) godkänt. Det hör också till saken att i det ena fallet, med genusteorierna, har de teoretiska grunderna täckts i olika temakurser, i det andra, fallet Klas-Göran Karlsson, gäller det en inflytelserik och aktivt undervisande akademiker på institutionen.

Det bör dock tilläggas att syftet med den här diskussionen inte är att gå i polemik mot kandidatuppsatsens upplägg som sådant eller att anklaga de studenter som väljer att använda exempelvis historiebruk som teoretiskt ramverk för lathet; det är inget fel med deras ansats. Istället ska diskussionen belysa orsaker till att kandidatstudenter väljer vissa vägar i uppsatsskrivandet. Det kanske är lättast att skriva en uppsats om ett svenskt, lättillgängligt (kanske digitaliserat och lättläst) källmaterial med en enkel metod och konkret teori som genererar tydliga resultat. Detta måste vara en faktor som bidrar till valen som görs i en uppsats. Därmed inte sagt att alla tar den lätta vägen. I och med att studenter tenderar att skriva om ämnen som gör det lättare att få godkänt krävs alltså faciliteringsgrad som analytiskt begrepp utöver de redan presenterade: *metodologisk nationalism, fruktbarhet, minimikrav* samt *optimumnormer*.

Den ökande trenden bland historiestudenter att röra sig utanför Sveriges gränser och undersöka utomsvensk historia förklaras inte av de tillgängliga temakurserna. Istället är det mer sannolikt att förklaringen kommer utifrån, från samhället och tidsandan. Möjligen är det en effekt av en allt mer sammankopplad värld där intressen hos historiestudenter inte är begränsade till hemlandet. Samtidigt kan det också bero på att allt mer material från övriga världen blir tillgängligt i Sverige via internet. Denna trend att skriva om mer internationella ämnen speglas dock inte i vem studenterna skriver för; en överväldigande majoritet av kandidatuppsatserna har skrivits på svenska. Troligtvis har detta att göra med

dels studentens självbedömda förmåga att skriva akademiskt på engelska är låg, dels låg ambitionsnivå hos studenten som inte förväntar sig att uppsatsen blir läst av någon icke svenskspråkig. Att skriva uppsatsen på engelska blir därför en onödig börda gentemot de eventuella vinsterna, som exempelvis större internationell spridning av uppsatsen.

En koppling mellan uppsatsernas kronologiska avgränsningar och val av källmaterial går att se i hur en majoritet av de uppsatser som avgränsat sig till tiden efter sekelskiftet 1900 har använt sig av tidningsmaterial som huvudsakligt källmaterial. Frågan som då kan ställas är vilket som leder till vad: är det att fler studerar samtidshistoria och därmed använder tidningar eftersom de utgör ett fruktbart källmaterial samtidigt som det finns rikligt med tidningar sparade från den här perioden? Eller tvärtom, att tidningar är ett källmaterial med hög faciliteringsgrad och studenten därmed avgränsar sig till den senare tiden eftersom det är där i historien vi finner tidningar? En möjlig väg för att undersöka detta vidare skulle kunna vara att titta på kandidatuppsatser i historia som behandlar samtidshistoria från universitet och högskolor som inte har lika bra tillgång till sparad tidningsmaterial för att se om sambandet även finns där.

Till sist de ekonomiska aspekter som kan påverka kandidatuppsatser. Kandidatuppsatsförfattare är inte direkt beroende av finansiering – mer än studielån och studiebidrag – för att kunna genomföra sitt arbete. Dock bör det tilläggas att avsaknaden av finansiering kan göra att långväga arkivbesök och studiebesök blir svårare eller mindre lockande att genomföra då studenten själv får stå för kostnaden. Faciliteringsgraden spelar alltså roll här också. Men även om studenten i sig inte är beroende av finansiering kan hon ändå indirekt påverkas av denna. Mängden forskningsanslag som strömmar in till den historiska institutionen påverkar vilka projekt och professorer som finns på ett universitet, något som i sin tur influerar studenternas utbildning vilket till sist påverkar hur studenten väljer att avgränsa sin kandidatuppsats. Detta borde kunna illustreras bra av relationen mellan centrat för kunskapshistoria vid Lunds universitet, LUCK, och uppsvinget för kandidatuppsatser inom ämnet. Än en gång kan begreppet faciliteringsgrad användas för att analysera detta samband. Finns det driven personal inom ett fält på institutionen ökar också mängden hjälp en student kan få av sin handledare. En engagerad handledare kan hjälpa kandidatstudenten att hitta litteratur, formulera effektiva frågeställningar och tipsa om fruktbart källmaterial. Kanske undsätter handledaren några extra timmar för handledning av en uppsats som ligger inom deras specialområde jämfört med en uppsats av mer allmän karaktär? Om temakurser inom det nya området också kan finansieras kan detta ge studenter exempel på nya forskningsproblem, teorier och källmaterial som kan användas. Allt detta bidrar till att faciliteringsgraden ökar och därmed också chansen att studenten väljer att skriva sin uppsats inom området. Även Rolf Torstendahls term fruktbarhet borde också spela roll. Ett så pass nytt forskningsområde som kunskapshistoria är fruktbart; det genererar nya frågeställningar som behöver besvaras. Eftersom fruktbarheten är så hög – det vill säga att det finns många ingångar till ämnet – höjs också ämnets faciliteringsgrad då det blir lättare att hitta nya, relevanta och intressanta frågeställningar

Det historiografiska fältet erbjuder en mängd nya forskningsmöjligheter. Om faciliteringsgrad som faktor skulle studeras vidare skulle nya insikter om historieutbildningen och historiografiska trender kunna upptäckas. Det är även av intresse att vidare undersöka institutionens påverkan på valen av uppsatsämne.

För att få ett bredare perspektiv och en djupare insikt krävs det att forskningen breddas och fördjupas. Genom att jämföra olika lärosäten med varandra borde det framträda vilka trender som är gemensamma för den svenska, men kanske även den allmänna, historieutbildningen. Eftersom temakurserna så tydligt påverkar studenternas ämnesval – åtminstone vid Lunds universitet – är följdfrågan om detta gäller på andra universitet och högskolor. Intressant för framtida studier är också att applicera faciliteringsgraden dels utanför historieämnet på andra vetenskapliga fält, dels på en högre akademisk nivå. Troligtvis förhåller sig även doktorander – men kanske även professorer – till faciliteringsgraden.

Referenser

Litteratur

- Berglund, Louise & Ney, Agneta, *Historikerns hantverk: Om historieskrivning, teori och metod* (Lund 2015).
- Blom, Conny, *Doktorsavhandlingarna i historia 1890–1975: En kvantitativ studie* (Lund 1980).
- Bourdieu, Pierre, *Homo Academicus* (Stockholm 1996).
- Eklöf Amirell, Stefan, *Svenska doktorsavhandlingar i historia 1976–2005* (Stockholm 2007).
- Eklöf Amirell, Stefan, "The end of methodological nationalism: the internationalization of historical research in Sweden since 2000", *Scandinavian Journal of History* 2021, doi: 10.1080/03468755.2021.2004219.
- Florén, Anders & Ågren, Henrik, *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt* 2 uppl. (Lund 2006).
- Karlsson, Klas-Göran, "Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv", i *Historien är närvarande: Historiedidaktik som teori och tillämpning*, Klas-Göran Karlsson & Ulf Zander (red.), 13–90 (Lund 2014).
- Larsson Heidenblad, David, *Den gröna vändningen: En ny kunskaps historia om miljöfrågornas genombrott under efterkrigstiden* (Lund 2021).
- Torstendahl, Rolf, *Den historiografiska revolutionen 1960–1990* (Lund 2017).
- Torstendahl, Rolf & Nybom, Thorsten, *Historievetskap som teori, praktik, ideologi* (Stockholm 1988).
- Törnkvist, Joen, "18 år av historieskrivning: En historiografisk undersökning av kandidatuppsatser i historia vid Lunds universitet mellan åren 2004–2021." Kandidatuppsats, Lunds universitet, 2022. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/9083003>.
- Wängmar, Erik. "Historia – ett ämne för arkivnötare?" *Scandia*. Vol. 77, nr. 2, 2011.

Elektroniska referenser

- About. *LUCK Lund Centre for the History of Knowledge*. [u.å.].
<<https://newhistoryofknowledge.com/about/>> (Hämtad 2022-05-07).
- Historiska institutionen. Forskning. *Lunds universitet*. 2022-03-07.
<<https://www.hist.lu.se/forskning/>> (Hämtad 2022-05-05).
- Historiska media. Klas-Göran Karlsson. *Historiska media*. 2021.
<<https://historiskamedia.se/forfattare/klas-goran-karlsson/>> (Hämtad 2022-05-20).

Historiska institutionen. Om institutionen. *Lunds universitet*. 2021-02-11.

<<https://www.historiska.lu.se/om-institutionen/>> (Hämtad 2022-05-05).

Humanistiska och teologiska fakulteten. Historia: fortsättningskurs. *Lunds universitet*. [u.å.].

<<https://www.hist.lu.se/kurs/HISA27/VT2022/>> (Hämtad 2022-04-29).

Humanistiska och teologiska fakulteten. Historia: kandidatkurs. *Lunds universitet*. [u.å.].

<<https://www.hist.lu.se/kurs/HISK37/VT2022/>> (Hämtad 2022-04-29).

Lunds universitet. Ekonomisk historia: Miljöhistoria ur ett ekonomiskt perspektiv. *Lunds universitet*. [u.å.].

<<https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-EKHA61>> (Hämtad 2022-04-29).

Lunds universitet. Humanekologi: Miljö, kultur och utveckling - fortsättningskurs. *Lunds universitet*. [u.å.].

<<https://www.lu.se/lubas/i-uoh-lu-HEKA22>> (Hämtad 2022-04-29).

Lunds universitet: Historiska institutionen. Riktlinjer för uppsatsarbete på kandidatkursen. *Lunds universitet*.

[u.å.].

<https://www.ht.lu.se/media/utbildning/dokument/kurser/HISK01/20142/Riktlinjer_foer_examensarbeten_paa_kandidatnivaa.pdf> (Hämtad 2024-09-04).